

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Тыднёвік палітычны
і літаратурны.

Умовы падпіскі:

На год.....12р. —
Напоўгода..... 7р. —
На 1 мес..... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захаравская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

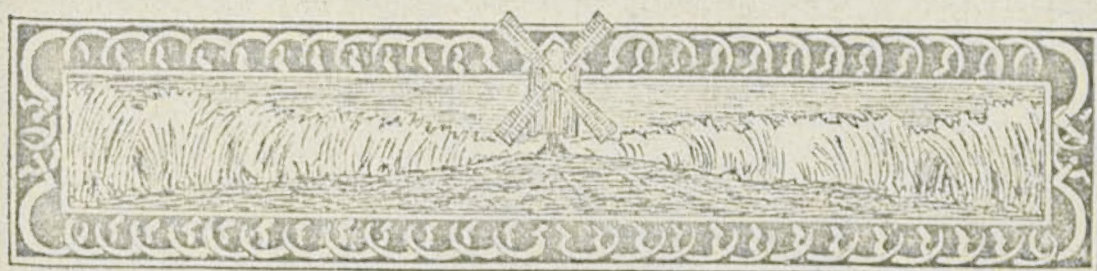
Год выдання II.

Цана асобнаго № 30 кап.

Ніхай живе Нізалежная Беларусь!

Зьмест № 24. Да краёвае інтэлігенцыі, стацыя К. Шафнагеля; На біблійны лад, вершы Ясакара; Зіма, канец апавядання М. Гарэцкаго; Сымон Музыка, працяг поэмы Я. Коласа; Хроніка, дробныя вершы, маленькі фэльетон і іншае.

№ 24. 1918 г. 30-го чэрвеня 1918 г. № 24.

Да нашай краёвай інтэлігенцыі.

(Адкрыты ліст.)

Ніжэй паданы ліст прысланы у рэдакцыю беларускай часопісі «Гоман» праз вядомага прадстаўніка валійскіх землярэальнікаў, п. Казімера Шафнагеля з Купшэна, Ашмянскага пач., які праз усе сваё жыццё займаў ніпарушны шчырк краёвае становішча, як сын зямлі беларускае; чыпер жа, калі падыйшла для Беларускага народу хвілі чыннага выступлення, распрацаваў працу у беларускай справе, як беларус. Ліст пісаны па-польску.

Рэдакцыя.

Надзвычайно час, час надзвычайны, час, які можа у гісторыі другі раз ні надавацца для нішчаснаго, страцінаго сваё дзяржаўнасці, пакінутаго сваімі звычайнымі кіраўнікамі—сваёю інтэлігенцыяй і сваім духавенствам,—беларускага народу. Закліканы гэты беларускі народ для вылучэння сябе, сваё будучыны, для свядчэння, што ён есць, што жыве,—да вылучэння сваіх нацыянальных і палітычных пажаданняў.

Але які ж страшэнны трагізм! Гэты беларускі народ, які, як і кожны іншы народ, павінен складавацца з некалькіх столак грамадзянства: з масы народнай—селянскай і работніцкай і з класаў меншых па ліку, але дужых эканамічна і культуральна асведомленых нацыянальна, класаў абытальства (землярэальнікаў, Рэд.), мещчанства і класаў людзей свабодных прафесій,—гэты беларускі народ складаецца сёння з агромністай, у большасці ніасвечнай, масы селянства і работніцтва, у большасці малаграмаднай, нісвядомай нацыянальна, каторую падашуківалі дагэтуль народнасці пануючыя над ёй палітычна, або культуральна, ці эканамічна.

Бо гэты народ беларускі есць сірата, бедны, цёмны, безбронны сірата, па-

кінуты праз сваіх сапраўдных бацькоў—сваёю інтэлігенцыяй.

І калі прышла страшная гістарычная наваліца, калі прагавітыя суседзі вышчырылі зубы, каб гэты беларускі народ праглынуць і у канец сыцерці яго з аблічча зямлі, калі, адначасна з гэтым, дзякуючы шчасліва паўстаўшым варункам, усьміхнуўся гэтаму народу, праўда, слабы ішчэ праменьчык надзеі нацыянальнага і палітычнага адраджэння,—у гэтай рапучай хвіліне гэты народ-сірата стаіць воль безбронны, як смачная спажыва для кожнаго, хто толькі ўзяць захоча, каб яго знішчыць, забіць нацыянальна, праглынуць!

Дзе ж гэта сапраўдная апыкунка і кіраўніца кожнаго народу, яго інтэлігенцыя? Якім жа дзіўным, трагічным спосабам асталася толькі цэла гэтаго народу? А куды ж падзелася галава?

Ах, бо інтэлігенцыя гэтаго народу у сваім часе за сорок эрэбнікаў (шляхоцкіх прывілеі і прыгон селян) выраклася свайго народу, уласны народ свой здрадзіла, прымаючы чужую для гэтаго народу мову, культуру і палітычны ідэал. Народ беларускі зрабіўся сіратой, бо інтэлігенцыя, яго вышэйшыя станы намерлі для яго нацыянальна, апалічыліся, зрабіліся чужымі для гэтай масы народнай, з якой ад веку цягнуць жыццёвыя сокі.

І раз пачаўшыся раздзел даваў што раз большыя skutki, што раз глыбей капаліся пропасць паміж народам беларускім і яго апалічанай інтэлігенцыяй, бо народ беларускі, пазбаўлены станаў культурных уласных, нацыянальных,—астанаўіўся на ступені свайго пачатковаго развіцця, са сваёй «простай»—як ён сам яе пакорна называе—мовай, са сваёй нацыянальнай нісвядомасцю, якая выяўляецца у тым, што ён нават ні ведае, хто ён такі, чым ён есць у істоці сваёй, і калі ён католік, то, запытаны, кажа: «польскі», а праваслаўны—«рускі»,

ні раздзяляючы нават тых двух разуменняў кардынальных—рэлігіі і нацыянальнасці, калі загубіў нават жаданне уласнай дзяржаўнасці, уласнай нацыянальнай нізалежнасці.

Інтэлігенцыя гэтаго народу, яго «абытальства», яго духавенства, яго мещчанства прыняўшы чужую, але багатую польскую культуру, з яе пышнымі здабыткамі, традыцыяй, літаратурай і ідэаламі, вабячымі тысячмі барваў вока, сэрца і душы, і унесшы у скарбніцу гэтае чужой культуры багаты уласны заробтак, злажыўшы на ахвярны алтары польскасці найбагатшыя праявы уласнаго народнаго гэнія, (Міцкевіч, Кандратовіч, Оржэшка, Касцюшка, Манюшка, Сенькевіч і др.) даўшыя польскаму народу лівую частку таго, чым ён цяпер пышыцца, як сваім найбольшым і найнякнейшым дабрам,—гэтая апалічаная беларуская інтэлігенцыя пагардліва назірае сягоння на гэты народ, з якога паўстала, як той селянін, каторы, здабыўшы дастаткі і багацце, пабудоваўшы сабе палац на месцы нібагатай бацькаускай хаты, прыбраўшыся у багатыя шаты і прыняўшы «панскія манеры», стыдаецца свайго мужыцкаго роду і с пагардай назірае на сваіх братоў, што у селянскай астатасці хаці, а што больш і што страшней—ужо іх за сваіх братоў ні прызнае, вырэкаецца іх і стыдаецца свайго роду.

І, калі запытаеш: хто ты, пане, што тут, на Беларусі, з дзядоў-прадзядоў жывеш, што носіш беларускае прозвішча, або хоць і польскае, ці с польскай акцэнтацыяй, то многімі вузламі крыві с караным тутэйшым народам ад веку звязаны, з гэтае зямлі радзімай, з гэтаго краю так самабытнаго, з яго палеу, садоу і лясоу кабіраючы свае уласныя жыццёвыя сокі; пан, які з дзеда-прадзеда с тутэйшым народам знаходзіўся у пастаянных суседзкіх зносінах, які с працы гэтаго народу здабываеш дастаткі, да якога гэты народ так прысяцаў, па-сыноўску, пачціва і міла праманулае: «панок, паночак», як-бы мімавольна шукаючы у «пану»—апекуна, бацькі; пан,—паутараю,—запытаны, хто ён, адказуе: «я—палак!» Барані Божа ні беларус: фэ, гэта зычыць так па-хамску, гэтак кампрамітуючы, гэта б прырэчыло яго традыцыям, ідэалам і мінуўшчыні!

І вот трагізм становішча! Народ беларускі мае уласную інтэлігенцыю, але польскую.

Два адзельныя сьветы, дзве мовы, дзве традыцыі, два сьветапогляды, дзве арыентацыі.

І гэты трагізм ішчэ павялічваецца тым, што месцовае духавенства, радзіўшыся у гэтым краю, часта дзеці гэтаго народу беларускаго, або беларускай апа-

Дзеці
беларускай апа-

лячанай шляхты, часта беларускія прывішчы мениючае, аддзялілося ад гэтага народу, і калі запытаешся: хто вы такі?—«Чуюся палікам»,—адказывае ксендз.

І вось, нішчасны селянін беларускі ані ў сваім «панку», ані ў сваім ксяндзу ні знаходзе ўжо брата. Пан і ксендз прамаўляюць да яго ні «простай» мовай, але мовай «панскай», культурнай, мовай польскай. Пан і ксендз за найсвяцейшы народны абавязак уважаюць апалічэнне гэтага селяніна-беларуса праз касцёл, праз школу, а калі удацца, то і праз судовыя і ўрадавыя установы, урэшці—як найвышэйшы ідэял—праз польскую дзяржаўнасць.

Чым жа вы, апалічаныя беларусы, лепшыя ад пагарджаных вамі гакатыстаў, або русыфікатараў? Суньніцеся! Ці ні ў сто раз вы горшыя за іх, ці ні заслужываеце вы на назву адступнікаў ад уласнага народу, здраднікаў свайго народу?! Бо калі гакатысты, або русыфікатары прыходзяць з надворку, як уладу імучыя, хочучы забіць нацыянальна той, ці другі народ, то ў замен яму прыносяць спрычненне да вялікай карысці, якую прылучэнне да моцных палітычна, або культурна дзяржаўных арганізмаў дае намершаму нацыянальнаму народу. Вы, апалічаныя беларусы, адступнікі ад уласнага краю,—краю, з каторага вы паусталі, сярэд каторага існуюць,—бо хочыце свой уласны народ забіць нацыянальна, накінуць яму чужую дзяржаўнасць замест таго, каб памагчы яму утварыць уласную, хочыце накінуць яму чужую мову, якая для вас сталася уласнай, бацькаўскай.

Ідным заданнем цяперашняга часу для стаўшых на шлях адраджэння Літвы і Беларусі ёсць карыстанне с палітычнай кон'юктуры, будаванне уласнага дому, уласнае дзяржаўнасці. Літвіны ўжо узяліся за гэтую работу, маючы ў гэтым шчасліўшую долю, што раней, ні зьвертаючы увагі на сваю апалічаную інтэлігенцыю і паміма яе, здолелі утварыць хоць нівялічкі гурток уласнае народнае інтэлігенцыі, прычым, духавенства літоўскае адыграло німалую патрыятычную, хоць можа і занатта рэакцыйна-народную, ролю. Беларусы знайходзяцца ў горшым становішчы, як я ў пачатку казаў,—становішчы трагічным. Народ беларускі ў інтэлігентных народных сваіх столках прадстаўлены гарачым мілаваннем да справы пранятых, але іншэ нялічным гуртком людзей, большасць жа яго радзімае інтэлігенцыі,—апалічаныя паны і духавенства—стаяць, як здэкліраваны вораг, пільнуючы сквапна кожнай праявы беларускае нацыянальнае сьведомасці, адкуль бы яна ні ішла—з гары, ці з ніз, каб яе прыдушыць у пачатку.

Трагічнае, сапраўды, становішча гэтага народу сіраты ў момэнці, калі лёс яму усміхнуўся на хвіліну, у момэнт, калі шансы на здабыццё загубленых перад векамі прыродных правоў: маліцца да свайго Бога ў матчынай мові, здабыць уласныя інстытуцыі самаўправаў, а што важней—перспектывы уласнай, народнай, спрад-веку загубленай, дзяржаўнасці. Каб гэта ўсе адтрымаць, трэба інтэлігентных сілаў, якіх ёсць так німнога, а хвіліна нівыкарыстаная можа ніколі ні вярнуцца. Народ беларускі патрабуе, каб яго ўсведаміць, каб адчыніць яму вочы на прауду вялікую, якая побач з ім ста-

іць, а ён яе ні бачыць, на тую прауду, што гэты народ ёсць народ беларускі, ні польскі ці расійскі, і які, як і кожны другі народ, мае сваю радзімую мову, якая спрадвеку была яго дзяржаўнай мовай, што народ гэты так сама мае право на самаадзначэнне, на утварэнне уласнае, самабытнае, нізалежнай дзяржаўнасці, што лара на гэта прышла, што гэту пару павінен выкарыстаць пад страхам загублення яе на заўсёды.

Хто ж скажэ яму гэтыя прауды, хто прабудзіць гэты народ, хто паклічэ яго да працы?

(Кавен будзе).

На біблійны лад.

Псальма XXIX.

Голас Бога—у кліках лясных буралому,
Голас Бога—у велічы гулкага грому;
Голас Бога—у полымі вогнішч вялікіх,
Голас Бога—у хвалях прыгожых і дзікіх.
Голас Бога—у песні малітвы адвечнай,
Голас Бога—у волі сьвятой безканечнай.
Голас Бога існуе ад века да века,
Голас Бога жыве ў душы чалавека.

Псальма CXVI.

Нябесы для Бога, зямля для людзей.
Ні чакай шчыр-малітвы з магілы,
Дык будзем ад сэрца маліцца шчырэ,
Пакуль шчэ жывем, маем сілы.
За сонца праменні, што ярка блішчаць,
За месяц, за зоры ў ночы
Павінны мы гімны бяз канца сьпеваць,
Да неба падняць свае вочы.
За травы, за рэчкі, за воблачны рух,
За шчасьце зямлі—наша маці
Павінен да высі ляцеці наш дух,
Каб Ойца жыцця выхваляці.

Псальма LXXXIX.

Па што Ты нас кінуў, Гасподзе Вялікі,
Зрушыў Свой завет пастаяны?
Ні песні прыемны—то-ж стогны і крыкі,
У нашых грудзях адны раны...
Ты радасці нашы ў попель развееў,
Ні знае душа асалоды,
Ты прашчураў скарбы мякінай разсеў
І зганіў іх праўнукаў роды...
Жабрачай сям'ёю стаім у трывозе,
Нас с кпінамі ўсе абступваюць;
Спаткаем мацнейшых братоў на дарозе,—
Апошнюю торбу зьдзіраюць...

Псальма LXII.

О, Божа, у гневе мяне ні карай,
У злосьці вялікай мяне ні чапай,—
Ні маю ўсе роўна шчаслівай мінуць,
Мяне агарудзі цяжкія пакуты...
І сэрца замерло ад вечнай жуды,
Іду я, іду я,—ні знаю куды...
Грэх Каіна жаліць збалелыя грудзі,
Ні знаю на далей са мною што будзе.
І нават у ночы, у забыцці, у сьне
На міг сунахоў німа длі мяне.

Псальма CXIX.

Тлумач мне, о Божа, законы Твае,
Па іх правяду шлях жыцця,
Па іх пакірую жаданні свае,
Па іх буду жыць да канца...
Вярні мае сэрца да прауды сьвятой,
Вярні да крынічнай вады:
Тады жа знайду я душы сунахоў,
Тады буду жыць без бяды.
Кіруй мае вочы на яркі прамень,
Тады стану верай багат;
Тады знікне горо навекі, бы цень,
Тады буду шчасліў і рад.
Купай мае думкі ў творчым агні,
Адвагу бязмежную дай;
Я сьмерці баяцца ні буду ані—
Ні сьмерць,—ўсюль жыццё, вечны рай...

Псальма LX.

Чаму ты, Ойца, нас пакінуў
І ні аставіў нам апоры?
О, дух любові рантам згінуў,
Упало шчасьце ў глыбі мора.
Увесь сьвет пакуты ў цяжкіх ранах,
І трунак горкі пьюць народы.
Праменні сонца ў туманах:
І сеюць гібель, сьмерць, паходы.
Аставіў бацька малых дзетак,
Пакінуў край свой мілы, родны;
Ратай аставіў свой палетак.
Пайшлі.—Ні прыдзе з іх ніводны...

Псальма XCI.

Як Бог стане вечнай тваёй абаронай,
Тады згодна будзем ты жыці;
Табе стануць вольны чатыры староны,
Ніколі ні будзем тужыці.
Паўночная сіла пагохаць ні будзе,
Паўднёвыя стрэлы ні згубяць,
Сустрэнуць на шляхуці зьверы, ці людзі:
Цябе ні зачэпаць—палюбяць.
І босыя ногі на т' скалка ні зраніць,
Вужака адступіць з дарогі.
У шчырыя вочы твае калі глянець,
Сыт будзе без хлеба ўбогі.
Цябе ні атруцяць пакельны пакусы,
Ні зганюць благія гаворкі
І ні запалюць кайданы-прымусы,
Бліскучыя вочы, як зоркі.

Псальма CIV.

Хвалі, душа мая, Стварыцеля Сьвятога,
Што абагаціў сьвет адвечным хараством,
Што зьявіў аграпіў да шчасся пунь-дарогу,
Што небам атуліў абшары, як шатром.
Сярод блакітных хваль уладзіў сабе хорам,
Над хмараў у высі імчыцца без мяжы,
Кіруе няруном, кіруе Ён віхорам,
І полымю-агню Ён ставіць рубіжы.
Магутны грунт зямлі—то рук Ёго тварэнне,
Земля паміж планэт зіе, як гвізда.
І кветкі ў глыбі чаруюць расышчэннем,
У вышчы на гарах імчыць, няець вада,
І месяц знае час і квадры і раздзелы,
І сонца знае час, калі на сьвеці зьяць.
У ночы ходзіць зьвер у пунчы ашалелы,
У дзень ратай ідзець на поле працаваць,
А верная жапа пад роднаю страхом
На вогнішчы яду татовіць для сьмьі,

А дзед стары, слабы, с сівою барадою,
Гаворэ дзеткам усім шчыр-казачкі сваі.
У сьвято людзі йдуць у цэркаў памаліцца,
Ідуць і на лугі, каб песенью запеліць.
І мед у каўшу кіпіць, ох, можна веселіцца!
Дзеўчаты, дзяцюкі пускаюцца скакаць.
У летку цвіце лес і кветачкі і травы,
І птушачкі пяюць і гнезды сабе уюць.
У зімку круціць сьнег, бялець луг, дубравы,
І сьнегу нуды-тугі мяцеліцы пяюць...
У восені землі надоуга замірае.
Пажоўклы вянецялістыя перабурныя зямлі,

А на вясну земля нанова уваскрэсае—
І дзецям усім сваім жыццё і моц даець.
Так вечна ў мерны кругімчацца ўсе планеты.
Ідзець за годам год. Ідзець за векам век.
Кіруецца жыццё да строгай сваёй мэты.
Ты бачыш гэта ўсе, ты шчасліў, чалавек!

Ясакар.

* * *
Ціха ў небе... Іду я мяжю,
З мілай спаткацца сьпяшу.
Заўтра ў раніцу, заўтра з зарок

З ёю я рукі зьвяжу.
Ведаю шчыра, што песні дзявочы
Доўга цывяціці ні цывятуць;
Першае гора і першыя ночы
Гэтыя песні парвуць.
Людзі мне кажуць, што шчасьце кахання—
Пекная толькі мана.
Кажуць,—а самі ні маюць адхлання
І ад любові і віна.
Ціха ў небе... Іду я мяжю,
З мілай спаткацца сьпяшу...
Эх, ніхай будзе любоў і маню,
З ёю я рукі зьвяжу!

М. Запольскі.

З і м а.

(Галодзі № 22-23.)

V.

— Не, ні разохніцца,—вясела казалі дзеўкі, налічышы ў парозі цот з вілае, кіякоу, чацялення і качэрагу.

— Столькі на запойнах выпілі, ды каб разохлася, во!—разважалі маладзіцы.

І смутныя вясельныя песні пелі яны маладэй да самае свадзьбы.

У суботу былі заручыны, і на дварэ пачалася адліга.

Саўсім адтаялі вокны. На момант брызнуў з-за хмар свапок сонца. Мяккі сьнег качаўся у камы, і хлопчыкі наліцілі баб. Гнядзя коні ні пайшлі з вадапою у пуню, а пабеглі за хаты, па сьнягу, пабрыківацца.

На другі дзень, калі маладыя прыехалі с-пад венца і пачаўся змрокам глауны бал, са стрэх капало, і пелі пятухі.

Уся вуліца памякчэла, пасьвятлела, была поўна гукаў адлігі і звону гульні.

Вясельны поезд заняў поўны двор. Хрупалі сено коні, бразгаючы звяночкамі і балабонцамі. Туды і адтуль хадзілі людзі са сьмехам і жартамі, шныхарылі пад нагамі дзеці, кідаючы сьнежкамі, і дунулі вясельны гоман. А ў хаці ігралі скрыпкі і бубнелі бубны, пелі і гручэлі гулёбнікі, клумілі-гаварылі хмяльныя госяцікі.

— Даруйце, даруйце княгіню маладую,—на ўсю сілу грывеу вяселы дзед Пятрок. Ён быў узят за свата і уніўся. А ганорыста, высокая махаў кружэлачкай, абверчанаў у белую хвусьцінку, на якую блалі падарункі.

Музыкі ігралі адну з лепшых беларускіх полек, і ўсе ў хаці хадыром хадзілі. А Валента, важны—быццым і ні п'яны, з адлігаю ў сэрцы, памагаў музыкам: шырока раскірэчыўшы ногі перад скамарохам, што басаваў, ён двума пружыкамі з лучыны барабану ў тахт на струнах скрыпкі.

І Пархвенава душа іграла польку. Чуццём пачуў узаемнасьць ад роднай сястры маладога, сьвецкай, у гарадзкім плацію і з гарадзкой гаворкаю, і горда паглядаў на свае лакаваныя боты і бліскучыя калошы. На ём—сацінэтовая сарочка с кішэняй на грудзях; с кішэні баўтаіцца шнурочык; у кішэні цікаіць. А паненка яго, з высока узбітымі валасамі ў грэбінцох, дэлікатна ільнула да абразаванага хлапца.

Падходзілі да Петраковай талеркі людзі і за падарункі гарэлачкай частуваліся; закусвалі салодка-густа-вязкім пернікам. Маладую ларувалі...

— Дай жа, Божа, каб наша княгінька маладая за мужам у шчасьці, у радасьці жыла, дзетак-галубятка дажджала, на іхным вяселліку ў ахвоту пагуляла. Ніхай жа, Божачка, дасць усе лепшае.

— Пі, пі ўжо, кума, ды другіх пускай.

— Налі, сваток, за падарак.

— Даруйце! Даруйце!

І Куліна і Іван, сьледам з ёю, да талерачкі гуськом падходзілі. У Івана на шыі новы шалік, шэранькі, а у Куліны—вдлікая кашэміравая хвустка з махрамі. Прапусьцілі колькі келішкаў, і—забалбаталі, як гусакі. Ударылі музыкі «расходжую». Панёся Іван за Кулінаю ў пляс. Разступіўся круг. Рогат падняўся. Заплескалі бабы ў ладкі, а Куліна гарохлам так і адбівала ў крузі. Пусьціўся Іван у прысядкі, толькі шалік баўтаіцца; гоп-гоп! нагамі выбрыківаў і скакаў да жонкі, а тая, як курачка, бачком-бачком, уцекала, адылі ўсе тут мітусілася і дражніла яго. Ён раптам—скок! на ногі, крутнуў рукой над галавамі дзівакоў і, як арол на галубку, кінуўся на Куліну, легка падхапіў і кумільгом закруціўся з ёю.

— Мяцеліцу, мяцеліцу!

Урэзалі музыкі мяцеліцу, і ўсе закруціліся па хаці, у каго душа была.

— Дуіць, веіць мяцеліца,

Чаму стары ні жэніцца?..

Як с кірмашу вырваўся Іван з жонкаю.

— А спасібачка табе, жонка; ірадзіўся, так ні скакаў, як сягоння.

— А каб табе, мужычочык, цьверда на язык, як ты хваліўся, а ўсе ножачкі мне адтаптаў; ці ні ў ваўкоў ты скокам вучыўся, галубок?

Тымчасам пабеглі па вучыцеля—запрашаць яго на чэсьць.

— Чаго ён там сядзіць, як барсук,—казаў сват Пятрок;—чалавек ён малады, ніхай пагуляіць.

Пайшоў па яго Пархвен з маладым, а сьледам пацыхала Петрачыха. Доўга адмаўляўся і так і сяк вучыцель, што надакучыло, як безконца казка, маладому і падта спадабалася Петрачысё. Але-ткі падхапілі малайца пад пашкі, і як ні упіраўся, павялі, а Петрачыха злегінька піхала яго ў спіну.

Пасадзілі Лявона Ляксевіча на кут, побач с хроснаю маткаю маладой, падсунулі яму кілбасу, міску сплюдню, палажылі пірога, а сват Пятрок апанаваў яго з галеркаю, як чорт грэнівую душу. Дзеўкам карціла, і яны, быццым ніумысла, дзівіліся на кут ды зараз адварачываліся да хлапцоў. Пятрок завеў доўгую і ніскладную гутарку аб сваёй моладасьці, навучаў вучыцеля, як трэба жыць і ні забываўся наліваць келішак і частуваць вучыцеля. А той перша сароміўся піць, ні ведаў, чым браць тую кілбасу, але ханіўшы чаркі тры, пусьціў у дзело рукі і ўжо час да часу пагледаў на свата, ждаўшы ішчэ келішка. І язык яго пачаў казаць Петраку пра жыццё вучыцеля. І во—абодвы гаварылі і абодвы ні слухалі, што казаў адзін другому. Так, добра паказаўшы старым выпіўкай сваю блізкасьць да народу, настаўнік загадаў сабе паказаць тую ж блізкасьць і маладым. І так разыйшоўся, што вылез з-за стала, і трохку хіснуўшыся, думаўчы, што нікому тое ніпрыкметно, выйшаў на круг, тантурыста ўзяўся ў бокі, кінуў да сябе сваёй быўшай вучэніцы, якая залетась скончыла школу, і пусьціўся з ёй у скокі. Спрыемнасьцю дзівіліся на такую зьяву людзі і здаволены ка-

залі: «Наш чалавек.» А Пархвен, расчырванеушыся, хадзіў паміж народу і хваліў вучыцеля: «А што, ці не мая праўда, што ўсе людзі роўны?.. Я ні раз казаў, што і я, хоць і скончыў двухкласнае, аднак жа ні запанеў і са звычайна нашых ні сьмяюся, а люблю іх. Я, як і ўсе людзі, са ўсімі і гарэлку пью, і у карты гуляю, і на вяселлі хаджу. Вот я і вучыцеля прывеў. Каб ні я, можа б ён і ні пайшоў. А я і с паномі пан і з мужыкамі—мужык.» Вучыцель, стаіўшыся, запыхаўшыся, з мокраю лысінаю, с хадзіром у галаве, адыйшоў са сваёй дзлужынаю у гурток маладых і, махаючы ёй і сабе, пад носам, хвусьціначкай, заікаста казаў да яе: «Ты толькі будзь, Гануся, такая, як твой вучыцель; жыві так, як ён ўсягды вучыў цябе,—і ўсягды і ўсюдых табе будзіць ладно.» Ганна саромліва апусьціла вочы, піўзнаку адхілялася ад паху гарэлкі, с ніцярнівасьцю ждала, калі ён адойдзіць ад яе, а сама ўцеч ні сьмела.

Пакуль ішла у іх размова, да кругу штурхалася сярод людзей Петрачыха, цягнуўшы за рукаў сваю маўклівую нявестку:

— Пойдзем, пойдзем, мая рыбхуна! Разам працуім, разам паскачым. Ніхай палюбуюцца добрыя людзі, як мы гуляім.

І пусьцілася старая задам, скачучы, як сарока; пляскала у задкі і вяселімі аганькамі пільна ўгледалася на маладзёну, а гая, падхапіўшы крайчык свайго фартуха, а другою рукою плаўна махаючы ля галавы, плыла за сьвякравой с чужою прыкметнай усмешкаю, у якой паўседная ціхая пакута ішла цяпер на сустрэч весэлысці і падавалася ёй.

Старая запела:

А мір з міром міраваліся,

Са сьвякрухаю нявехна цалаваліся!

Маладуха падхапіла:

— Матка ж мая старэнькая,

Як галубка сівенькая!

Пятрок распіхаў усіх, падышоў бліжэй і прыемна казаў:

— Люблю... ды і люблю—ж! Ай, ды бабы мае! Ведай Петраковых!

VI.

Ціха і маркотна было зраньня. Суметамі белымі, белымі, сіневатымі, касымі і з вісокімі, аж да стрэх, грэбнямі замела, засыпала завіруха маўкліва-акалелыя хаты за доўгую, завірушную ноч.

Бязсонцыя, цемнаватая досьвіткі развееліся у шэрае ранне. Скрынаіць да студні сьнег. Залела, захрыпела, як папсаваная дудка, замерзлая вага. Лішнілі ведры. Панурыя гнядлыя коні выйшлі за вароты і сталі доўга лі замету. Заблелла у нішчыльнай пуні аўца; крутнула яна хвусьцікам, пухнула і потым лізнула дрыжачаго, ні абсохлага ягненачка з замерзлымі белаватымі вушкамі, што абаціўся над сьвет. Гаспадыня у лапленай кохці, са зьбітаю на-бок хвусткаю, закручанаю нібы турэцкая чалма, у-поцемку, стала сьпінаю да шчэпкі у сьцяне, адкуль веіць снежавым пылам, і чырвонымі ад стужы, карэлымі ад працы рукамі трасець над паскуднаю аўцою і дробным ягняткам дзіравае рэшата і з роту пырэкаіць, скрозь яго, сьвянцонаю вадю.

А у тым канцы хат, уверсі на-над стрэхамі, пацягнуўся белаваты дым с коміну і разбегіцца у марозным, разідушым паветры, навокал застыглаго вецця бярозы у белым убранні з бліскучых сьняжынак.

Пыраючы у заматах, выйшоў з-за вугла табунок дзета-вучанічкаю с торбачкамі, у якіх кніжкі.

Так паціху, паволі, снахвала пачынацца зімовы дзень будняў.

Ну, нічога: зараз масленка!

М. Горэцкі.

(Кавец).

Сымон музыка.

Назна жыцця.

Часьць чацьвертая.

II.

— Унь і замак, унь—дзьве вежы!—

Пугаўём матнуў хурман:—
Тут даўней быў лог мядзьвежы,
Дзе вадзіўся дзік—кабан,
І зубрэ пладзілісь, сарны,
Лес канца сабе ні меў,
Ды й яму прыйшоў час марны...
Сьвет ні той цяпер—здрабнеў!—
І ўздыхнуў хурман старэчы,
Часаў глыб ўзварушыў,
І ўзняў старыя плечы
Ды прыцмокнуў, ўзгаласіў:
— Гэй, бм, коні! што прыста-
лі?!—

Лейцы ён падцяў, ўзмахнуў,
Коні шыі заламалі,
Бы агонь іх жахануў,
І панесьлі! Брычка скачэ,
Сумна бубенцы зьвіняць...
То мо' песьня ў іх бедача,
Доля горкая чуваць.
А Сымон адняць ні можа

З вежаў замкавых вачэй,
Што пануюць, ўзняўшысь гожа,
Над акругаю усей.
Пазалота іх бліскае,
Вечар ў вокнах іх гарыць
І праменні адбівае,
Бы ад сьмеху ён дрыжыць.
Хто ж выводзіў тыя вежы?
Хто той замак будаваў?
Пазлацонныя адзежы
Хто для сьцен яго саткаў?
Чые рукі з мазалямі
Тут зьнялі снае дара?
Потам, кроўю і сьлязамі
Сцэманаваны мурэ.
Ды затое жа салодка
Іх ўладарцы ўсе жылі!
Мор і голад і паводка
Іх спалохаць ні маглі,
Як і той сьвет ні палохаў,
Бо за іх касьцёл стаяў,
І ў маленню ксёндз са ўздохам
За іх небо праблагаў.
А яны жылі, дурэлі,
І адзін перад другім
Вытыкалісь, як умелі,
Чым бы выславіцца ім.
І вот князь адзін надумаў,
Каб праехаць усіх пышней
І найболей ўзняць шуму,—

Выслаў цукрам для саней
Летам пунь ён, і мядзьведзі
Заміж коней ён запрог.
На кірмаш у саях едзе,
Робіць там перапалох.
Коні пудзіцца на рынку
І бьонь голазы аб мур,
І такую ўцяў валынку,
Што й цяпер той помняць дур.
Вот гара. Прыціхлі коні,
Колы рэжунца ў пясок,
А з гары, як на далоні,
Перш нівідны гарадок
Прэд вачамі вынікае
Весь у зеляні садоў.
Як усмешка, луч блукае
У вокнах косяццялаў, царквоў.
Ніпрыветна выглядаюць
Пабеляныя мурэ.
Мусіць там кватэру маюць
І жывуць паны ў дабрэ.
І страх нейкі безпрычынны
Душу хлопчыка абняў,
Бы ён руку самачынна
На той горад падумаў.
Адзіноту і пустэлю
Больш яшчэ пачуў Сымон.
І на вопіта ён тут паліў?
Спадзеваўся на што ён?
Ці ж яму, палёў дзіцяці,

Сыну лесу і дарог,
На дарозі панскай стані?
Жыць у замку, гарадох?
І ні лепей бы ў дарогах
Кнігу Божую чытаць?
На прыволлі, на разлогах
Гожасьць сьвету пачуваць?
І ў Сымонкі прэд вачыма
Усталі родныя куткі,
Хата бацькава, радзіма,
Жыцця раніны дзяньке...
І якая гэта доля—
Ласкі манеры ні знаць,
Казкі, песьні свайго поля
На чужыя памяняць?
Ды ці ж ў гэтым ён—прычына?
Мусіць Бог адзначыў так;
Мы ж у сьвеші—пыл, націпа,
Нейчай волі дробны знак...
А, тым часам, коні гулка
Бьонь на бруку капытом;
Вот масточак і рачулка,
Бераг зросшы чаратом.
А там, збоку, як талерка,
Ціха кругліца, блішчыць,
Зьіе возера—люстэрка.
На тым беразі стаіць
Старасьвецкі замак хмуры,
Валы грозныя відаць,
Вежы з бойніцамі, мурэ,

Ніпрытульна і панура
Сьпены замкавы глядзяць.
Замак меў адну дарогу—
Вузкі насып між вады.
«Тут ні выйдзеш, як з астрогу,
Раз папаўшыся сюды.»
Так Сымонка сам с сабою,
К замку едучы, гадаў.
Нейкім страхам і жудою
Гэты замак патыхаў.
Вот і ўезд у двор замковы—
У мурах крутая нара;
Гучна стукаюць падковы,
Бы дае знаць ўся гара,
Што у замак хтось ў'езджае,—
Госьць ніпрошаны, чужы;
Уразьбяжыцца стража злая,
Калі ворат ты—дрыжы!
Але ціха і спакойна
Брычка коціцца у двор,
Побач роўнічка і стройна,
Бы ўсе, як на падбор,
Абступалі гожа дрэвы,
Усе падстрыжаны у рад.
Усюды—ўправа і ўлева
Быў парадак там і лад.
Толькі ж вечар лёгкім змрокам
Лёг на замак і на двор,
У небе сінім і далёкім
Забліскало колькі зор.
Брычка двойчы павярнула
І спынілася. Зьлез хурман.
Пахам красак патыхнула,
Бы сам воздух тут быў п'ян.

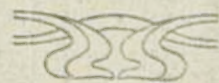
— Ну, пабудзь тут, хлопце,
трошкі,
А я зьбегаю спытаць.—
І хурман ідзе дарожкай,
А Сымон астаўся ждаць.
Ноч паволі паіскалася,
Усё агортвала у п'яму...
«Хоць скарэй бы ўсё канчалось»,
І ні першіца яму.
Ша, ідуць! Замёр хлапчына,
Навет дух ён запыніў;
С хурманом ідзе мужчына,
І Сымон саўсім зануў.
— Ну, што ж, браце! злазь,
зьбірайся!
От ягомасьць,—пойдзеш з ім,
І шчасліва заставайся,
Ды пануйся і слухайся,
Ні пудзіся ні аб чым.—
Зьлез Сымонка і са скрыпкай
За «ягомасьцем» ідзе,
А той моўчкі паліць пінкай,
Сам пад нос сабе гудзе.
А калёсы мерным стукам,
Кові лёгкім капітом
Адклікаюцца адгуком
І апошнім тым зьвяням,
Што яго адналі с полем
І з абшарамі лугоў.
І сьпіскалось сэрца болем:
Шкода стало цёмных ролей,
Сьветлых рэчак берагоў...
— А ты хіба дзе вучыўся?—
Той «ягомасьць» запытаў.

— Не,—так тронкі падва-
стрыўся,
Адукацні ні знаў.—
— Гм!—«ягомасьць» ў нос
мармочэ:
Ну, пабачым, што за жох.
Як ён нам тук засьвіргочэ
І капусту і гарох,—
Ні то с сьмехам, ні то з зло-
сьцю
Нізваём пан гудзеў.
Як відаць, ні рад быў госьцю,
Ці характар такі меў.
Толькі ж хлопец пачувае
У ім нідобрага сябра,
Ад яго ён ні жадае
Ні ўцехі, ні добра.
Але ідзе за ім пакорна.
Штось зануў на душы.
Як і думкі, ночка чорна,
Толькі зорчкі ў вышы
Над халодным замком зьяюць,
Блеск іх хорама дрыжыць,
Бы Сымонку падбіваюць,
Што й без замка можна жыць.
Вот дом белы, мураваны
У два паверхі іх спыніў;
Праважаты падзіманы
Хлопца ўперад прапусьціў.
— От сюды ідзі, направа,
У тым дзьверы, што з агнём.—
Хлопцу страшна і пікава—
Чаго цягнуць ў гэты дом?
— Гэта-станцыя; тут—«людзі»,

А ў гары живуць панэ.
Тут кватэра твая будзе,
Можаш скінуць лахмана.
Тут і ложка ёсьць свабодны.
Раздзевайся, сьпі ўсю ноч.
Ты з дарогі... Мо галодны?
Дык па кухню сам заскоч.—
Азірнуў Сымон кватэру,
Аж ні верыць і вачам.
Ні дае сабе ён веры:
Няўжо будзе жыць ён там?
І быў той пакой прасторны,
Сьветлы, чыста пабелы.
Ніжай столі—пасак чорны,
Мабыць пальцам правёў пан,
Бо так роўна і так аграбна
Ні патрапіш зрабіць сам.
Вокны—дзьверы, і павабна
Пазіралі панны з рам.
Тут быў струмант музыканскі,
Дзьве басэты і кларыэт,
Хор музыкаў жыў тут панскі,
Гралі панству пад абед...
Пазіраў Сымон, дзівіўся,
Покі сьцішнуў яго сон...
Дык ось дае ён апыніўся,—
Ці ж патрапіць ўзяцьцём ў той?

Якуб Колас.

17—20/VI г. Обознь, Курск. губ.

КРОНІКА.

Страта памятнаў мінуўшчыны і штукарства. Яшчэ летась у восень расійскі ўрад даў сваю згоду на вываз с Петраграду розных памятнаў мінуўшчыны і штукарства. Гэтаго дамагаўся прадстаўнікі украінскіх і польскіх арганізацый. Асабліва гарача рушыўся аб гэтым Польскі Камітэт у Петраградзе, каторы, разумеюцца, меў на увазі ні толькі тое, што было забрано колісь у Польшчы, але і у Беларусі, — з Вільні, Гродны, Менску і т. д. Дзякуючы згодзе вялікарускаго ўраду, палюком пашанавало вывезці с Петраграду праз Штокгольм у Польшчу шмат рэчаў культурна-гістарычнага значэння.

Беларускі Сакрэтэрыят затурбован цяпер тым, каб прычыніць далейшае аграбленне беларускіх архіваў польскімі захватчыкамі. Досынь сказаць, што бібліатэка менскай польскай «Мапежы», з дазволу германскіх окупанцыйных уласцей, абабрала менскую мужыцкую клясычную бібліатэку. Як паведамляе «Мінскі Ежэнедэльнік», палюкі забралі адтуль да 1300 кніг, сярод каторых ёсьць кнігі вялікай гістарычнай вартасці, уні-

кумы друку 16 і 17-го веку.

«Уласныя дапісчыні» За апошні час у вялікарускіх газетах друкуюцца самыя фантастычныя «уласныя дапісы» аб чыннасьці Народнаго Сакрэтэрыяту і Беларускай Рады. Асабліва мастацкі выдумляюць такія газеты, як маскоўская «Жизнь», «Витебский Листок», «Смольная», «Знамя Труда», а так само і маскоўская большэвіцкая беларуская газета «Дзяніна». Памяненныя газеты даюць, напрыклад, мейсцо такім ведамасьцям: «Да Віцебску прыехаў вайсковы міністар Беларусі і запрапанавану «Совдепу» здаць горад беларусам. «Совдеп» адмовіўся гэта зрабіць.» Шмат ім дапамаглі ў гэтай цікавай інфармацыі менскія дэлегаты «Бунда», езьдзіўшыя на зьезд у Маскву скардзіцца, што «некая там Беларусь» абвесьціла нізалежнасьць і пасылае тэлеграмы да Бэрліна.

Паварот эвакуіраваных інстытуцый. Народны Сакрэтэрыят Беларусі падняў пытаньне перад вялікарускім урадам і германскімі уласцямі аб тым, каб супыніць ліквідацыю усіх эвакуіраваных у свой час з Беларусі розных інстытуцый: сяродніх школ, Скарбовай Палаты, Дзяржаўнаго банку, Губэрнскіх установаў і т. д. Народны Сакрэтэрыят дамагаецца

павароту іх назад. Зьвернута ўвага на тое, каб вярнуць пэлымі ўсе беларускія архівы.

Нямецкія газэты а Беларусі. «Дойтшае Тагесцайтунг» ад 21-го чэрвеня паведамляе, што да Кіева прыехаў надзвычайны пасол Беларусі, пан Р. Скірмунт, і меў размову з украінскім міністрам па справам міжнародным. Было высьвешчана, што паміж Украінай і Беларуссю німа ніякіх спрэччых пытаньняў. Скірмунт спадзяецца, што Германія ў хуткім часе прызнае Беларусь, як нізалежную дзяржаву.

Перадрукаваўшы гэтую вестку «Берлінэр Бэрэйн-Курьер» ад таго ж самага чэрвеня піша, што «ні толькі Вялікарусія, але і Украіна мае свае ваколіцы. С перагавораў высьвешчана, што сярод нова-паўстаючых дзяржаваў «Паўднёва-Усходняго Хаўрусу» (?) перш за ўсё ставіць на развагу пытаньне аб сваёй дзяржаўнасьці дзьве абласці: Беларусь і Крым. Судачы па офіцыйным нямецкім тлумачэньням, Германія зусім ні бачыць падставы — як на тое «спадзяецца» п. Скірмунт — на прызнаньне Беларусі нізалежнай дзяржавой. Германія разглядае беларускія дамаганні, як пытаньне, каторае павіна быць развязана

толькі паміж Беларусью і вялікарускай Советскай Рэспублікай.

Беларуская граматына. Есць веда-масьці, што беларуская граматына, на-пісаная маладым нашым філолёгам Б. Тарашкевічам, ужо пачала друкавацца у Петраградзі. Састаўленая пад рукаводст-вам такіх знаўцаў беларускае мовы, як акадэмік А. Шахматаў і проф. Карскі, яна будзе найлепшай спробай белару-скай граматыкі, напісанай навукова. За-хібвасьцю у Менску і у другіх местах Беларусі патрэбных для беларускага дру-ку літар. аўтар змушан быў аддаць яе для друку у Петраград.

«Вільня—место штукарства». Пад такім тытулам зьявілася відаўна у Віль-ні пекнае выданьне, кніга прыват-донэнта Вебера. Кнігу гату відаўна адтрымала Расійская Акадэмія Навук і вельмі здзі-нілася як малым коштам, так і зграб-насьцю яе выданьня.

Кніга дае шмат аўтатыпаў і зьнімкаў нямецкіх фотографаў. Асобнае месца у кнізі займаюць старасьведкія віленскія цэрквы, і першым чынам адбудованы у готыцкім стылю Барнардэўскі касцёл.

Перагледзіўшы готую вельмі цікавую кнігу, прыходзіцца сказаць, што расій-цы у правягу сталення ні здолалі зра-біць і дзесятай долі таго, што зрабілі немцы за два годкі. З абвесткі, даданай да кнігі, відаць, што тое самае выдаве-цтва ў хуткім часе мае выпусьціць на-добныя ілюстраваныя кнігі аб другіх забраных месцах Беларусі.

3 Одэсы. 12-го красавіка на агуль-ным сходзі ўпекачоў-беларусаў у м. Одэ-сі Усерасійскі аддзел «Біжэнскага Ко-мітэта», дзякуючы значнай перавазе у ім ўпекачоў-беларусаў, перанайменаваўся у Беларускі Камітэт. 14-го мая, у зьвяз-ку з перанайменаваннем, адбыліся це-раныбары выканаўчага органа.

Рэформа Беларускага друку. У Брэ-славі выйшла кніжка: «Просты спосаб стацыя у кароткі час граматым.» Кніж-ку гату напісалі: проф. д-р Рудольф Абіхт у Брэславі і Янка Станкевіч у Вільні. Кніжка мае на мэці пазбыць у беларускім правописе [лацінкаю] пірацма-вальных перажыткаў, прымаючы пад увагу асобнасьці беларускае мовы. Рэ-форма гэта тоўніцца у тым, што вялікія літары саўсім ні ўжываюцца, зьмякчэньне складаў робіцца кропкай над сугалоснай літарай, заміж *дз* і *дж* уводзяцца но-выя літары і т. д. Рэформа беларуска-го друку назрала, але сказаць што ні-будаў паўнае аб кніжцы проф. Абіхта, ні маючы яе перад сабою, трудна. Адно мусім заўважыць, што розныя кропкі над літарамі ні рэфармуюць друку, а толькі псууюць яго.

Беларускі гурток у Маскве. У Мас-кве залажыўся беларускі культурны гур-

ток, маючы на мэці пазначыць Беларусь. На чале гуртка сталі: проф. Любаўскі і п.п. Пічэта, Шымановіч, артыста Кача-лоў і др..

Бяда.

Думкі-думкі, ні званене
Вершам, нібы званам,
І да зоркаў ні манене,
Душучы прыгонам!

Даўно мною заўладалі
Усёй маею душою,
Долю й лёс вы мой зьвязьчалі
З вечнаю цішою.

Ніспакойны, заляцаны,
Бедны назаўсёды,
Я, выдалай абсьмеяны,
Ні ведаў выгоды.

Мусі матка на пакуту
Мяне нарадзіла
І мне ў душу, як атруту,
Ліру залажыла.

Дык гудзе, сьпевае ліра
Людзям на трывогу,
Будзіць, клічэ усюды шчыра
Усіх на дапамогу.

Але сьпіць народ убогі,
Праданы панамі,
Зьвоніць, зьехаўшы з дарогі,
Цемры кайданамі.

Ад яго на'т адхіліўся
Шляхцін абадраны,
Да вельможных прытуліўся,
Як халоп-падданы.

Давучыўшыся да школы,
Выракшыся мовы,
Напіскае на «глаголы»
Вучыцель вясковы.

Гэй, вы, думкі! дзе вас кінуць,
Ценжару пазбыцца?
Калі ж час прыдзе загінуць
Ды пра ўсё забыцца?..

Макар.

Наша доля.

На небе у нас заўсёды хмары,
Туманам віснуць над зямлёй;
Тут млее усё ад летняй пары,
У дрыготках курчынца зімой.

Бывае інады і сьпёка—

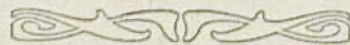
Пажоўкнуць нівы без пары,
Ссыхае ўсё, як бачыць воко,
І глуха робіцца у бары.

Бываюць громы з навальніцай,
Пярун, узлаваўшыся, гудзе,
Грыміць, зыхае бліскавіцай,
Як па зямле, так па вадзе.

А то і град сыпне, часамі,

Сьнярэбіць нівы і сады,
Але ні дзіво — цёпля з намі
Гатункі розныя бяды.
Такі ўжо край, зямля такая,
Што ні вядзецца ёй ніяк,
І кожан лепшаго чакае,
Праз сілу робячы, бедак.

Крауцоу Макар.

Маленькі фэльетон.

«Скрыпты шовіністы.»

— Добры дзень, пане рэдактару!
— Дзень добры, пане Адаме!

Ад рэдактарскага «дзень добры» на-несло холадам. Рэдактар—далікатнейшы чалавек—на гэты раз ні устаў, ні пак-лапіўся і ні папрасіў нават сесці, як ён рабіў заўсёды, а мал працягнутая рука спаткалася з некім мяккім, млявым поўіскам. Я аднак удаў, што нічога ні разумею.

— Ось я прынес тут... пачаў быў я.

— А, ізноў пан прынес!—сказаў рэдактар, напіскаючы на слові «ізноў» і ні даючы мне гаварыць,—добра, добра!..

Я так і астаўся стаяць з вынутым с-кішэні рукапісам.

Рэдактар ні адхіснуўся нават ад не-каго рукапісу, німіласэрна яго касуючы чырвоным атрамэнтам. Я заніпакоіўся. Калі ласка, кажу, вазьміце, пане, рука-піс і скажыце, ці будзеце друкавань, ці не, бо я навінен ісьці.

— Не, друкавань ні будзем!—хмура бургнуў рэдактар, ні мяняючы постаці за сталом.

— Што, пане? Ні чытаўшы, ні гля-нуўшы нават на рукапіс і—ні хочаце друкавань?!

— Рукапіс я бачыў, а друкавань ні будзем!—сказаў злосьна рэдактар ды на-варнуўся ка мне у крэсьлі.

— Вам здаецца, пане Новадворскі, што гэта так проста: узяў напісаў, ад-даў і надрукаваў? І толькі? Гэта лёгка вам думаць, калі вы прышлі, зьвяжнулі шпорамі ды пайшлі. А вот пасядзелі-б на маім месцы, то падумалі-б, чаго варта друкавань вашыя «Скрыпты»! Не, не! Мы—ні шовіністы. Наш орган дэ-макратычна-нацыянальна, але ні...

— Нічога, паночку, ні разумею!

— Пан ні разумее? А гэта пан ба-чыць?

І пан рэдактар адчыніў шупляду і выкінуў на стол цэлую пачку некіх лі-стоў.

— Пан бачыць?

— Што гэта, пане?

— Лісты, васпане! Звычайныя лісты с нязвычайным зместам. Памятаеце, па-не Новадворскі, што вы пісалі у «Бе-

ларускім Шляху»? «Польскі ожэлок—мокрая курыца»? Ну, дык вот гэта усё адгукі на панскае пісанне...

— Але ж, пане рэдактару, «Беларускі Шлях» бачыў, што ён аддаваў да друку?

— Бачыў, бачыў!—перабіў мяне рэдактар.—І я вось бачу і кажу, што друкаваць вашых «Скрыптаў» ні буду. Ні хочу чытаць вось гэтакіх лістоў. Наш тыднёвік...

— Ну, калі так, то кладу свой скрыпт у кішэню і—баста, сказаў я.—Але, ці ні знойдзе, пан, хвілінкі, каб так са мною пагаварыць?

— Калі ласка, калі ласка! Проша пана!..

І пан рэдактар раптам ажывіўся, падсунуў мне крэсла і прыгатаваўся слухаць.

— Што па-вашаму, пане рэдактару, цяпер робіцца ў Расіі?

— «Умомъ Россіи не объять, яе аршиномъ не измѣрять», адказаў рэдактар вершам славянафіла Аксакова.—Ліхо яго, пане, разьбярэ, што яно там чаўпенца!

— А ці звярнуў, пан, увагу на тых сілы, якія становяцца цяпер на чале урадаў ва ўсіх так званых «нізалежных дзяржавах»? На Украіне, на Дону, у Сібіру,—га?

— Ну, дык што?

— А тое, што угатым увесь нымус сучасных падзей. Зауваж, пане: у Крыме урад Сулікоўскага злажыўся з элемэнтаў правей кадэтаў; у Кіеві мескай гаспадаркай распараджаецца «кастрычнік» Дзякаў, урачыста сустрачаецца на Украіне Трэпаў; на Дону—генэрал Красноў, у Сібіру—адмірал Колчак.... Адны прозьвішчы гэтых нацыянальных міністраў чаго варты! Усе, як на падбор, маскоўскія цэнтралісты. Дадунь яны па карку фэдэратыўнай і запануюць зноў ад імя Расійскай імперыі.

— Ха-ха-ха!—засьмеяўся рэдактар.—Я, пане, ні так хмура гляджу на рэчы. А на агул жа—«порвалася цёпль велікая, порвалася и ударила однимъ концомъ по барину, другимъ по мужику».

— Дазвольце, пане рэдактару, напісаць аб нашай гутарцы?

— Напісаць? Гм... на што, дзеля чаго ж...

— Заміж скрыптаў, пане.

— А... гм... пішыце, калі ласка.

А. Новадворскі.

* * *

Мілы сэрцу майму ўсходы
Жыта рутнаго й трапіцы
На кусочках агародаў,
На кавалачках зямліцы.

Нібы стужкі йдуць палоскі,
Агароды быццам клеткі,
А на іх вакол у росках
Зелянь сьвежая палеткаў.

Тут і там стаяць вярбіны,
Там і тут відны кусточки;
Гул разносіцца пчаліны,—
Пчолаў лётаюць, як точкі.

Вунь тасемкаю імчыцца
Жарало вады крынічнай,
Век ні можучы спыніцца
У далі каціцца прывычна.

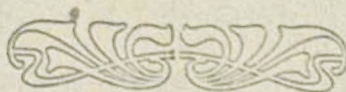
Хлебаробаў, нібы зоркі,
Гэтка зораць усюды вочкі.
Аглядаючы узгоркі,
Рэчку, вербы і кусточки.

І, як сонца, праме робе
І к зямлі у ім нясецца,
Так надзея хлебароба
Адбівае сьветам у сэрцы.

Гэй, вы, нівы, агароды,—
Краю роднаго кусочкі!
Паднімайце к небу ўсходы.
Край збагаце па куточках.

Толькі нівамі раднымі
Страва веры нам даецца,
Толькі ўсходамі жывымі
Край шчасліўшым астаецца.

Цішка Гартны.

У рэстарані.

«Гаспадар, а гаспадар! Што гэта такое? Клічэ госьцік рэстарану вельмі у ніпакою: «У бульёні, што падалі,—ці ж то можна гэтак?»

Еўшы, чуць я ні глынуў шпонку ад манжэтак!»

«Ці ж сапраўды? Ох-ці-іой, выбачай, мой пане!

Але усё-ткі—проша есьці. Гэта-ж сёння зрання

Сын гуляў, згубіў дзьве шпонкі,—я іх так шкаду!

Хай пан есьць—мо' часам знойдзе шпонкачку другую.»

Альберт Пауловіч.

Розныя весткі.

Вялікарускі барбарызм.

Маскоўская газэта «Заря Россіи» за 20-е чэрвеня паведамляе:

У нідаўна адтрыманым з Ростова-на-Дону нумары газэты «Вѣстникъ Добровольческой Арміи» надрукованы новыя падрабіны пахавання вядомага генэрала Карнілава, ашчэ нібыўшыя у друку. Вось як апісвае гэтае зьяўленне чалавек, бачыўшы усё гэта на свае ўласныя вочы:

Посля адходу карнілаўскай арміі спад Екатарынадару, большавікі, трапіўшы да станіцы Елісаветынскае, праканаліся на-воч, што Карнілаў пахаван на цывілы, што падцьвердзіў і тутэйшы сьвяшчэннік. Радасьці большавікоў ні было канца і зараз жа было ўхвалена адправіць цела сьмелага контр-рэвалюцыянера да Екатарынадару дзеля агляду яго «рэвалюцыйным народам».

І, дапраўды, па Чырвонай вуліцы пасувалася працэсія, сваім выглядам адсунуўшая нашае жыццё на некалькі вякоў назад. Дзікім адаваўся борзда-мчаўшы электрычным трамвай сярод дзікага малюнку, каторы уяўляўся перапапалоханаму інтэлігенту.

Ціха пасуваліся драбіны, абкружаныя людзьмі конна ў прыгожых гарнітурах з густа выпэцканымі сопухам тварамі і змётламі ў руках. Надрабінах, накрыты рагожаю, лежаў у ісподняй бялізне труп Карнілава, як моцна абвешчаны скакаўшыя навокала дзікры. Запэжанаму у драбіны каню былі заплечны ў грыву чырвоныя стужкі, а да хваста прычэплены генэральскія эпалеты. Увакол драбін натоўп бабаў, прыбраных чырвонымі стужкамі з венікамі, качэргамі і рыдлёўкамі ў руках, далей—мужчыны з гармошкамі і базалэйкамі ў руках. Усе гэта сьпівало, іграло, сьністало і лупчыло сланэчнікі. Працэсія паціху пасувалася па вуліцы. Хто хапэў, падыходзіў ды плеваў і здэкаваўся с трупа, радуючыся, што хутка ўгледзіць, як будзе смажыцца труп на агні. Нарэшці труп падвезлі да вакзалу Чорнаморскай ж. д. Натоўп хвалюецца, усе жадаюць бачыць, як будзе паліць на кастра генэрала. Бабы з дзяццмі прапісваюцца на перад. Труп зьнімаюць з драбінаў ды кладуць на шурку дроў, аблітую газай.

Праз колькі часу натоўп пачаў разыходзіцца ад едкаго дыму, а больш цікавыя астаюцца каля кастра.

Усё гэта напамінае далёкія часы барбарызму.

Гандлевы абмен з Украінай.

Гандлёвая Беларуская Ізба (Палата) на Украіне выдала асобныя гэтакавыя звесткі:

«Беларуская Гандлёвая Ізба на тэрыторыі Украіны бажала-б ўжыць усіх заходаў для таго, каб наладзіць і зрабіць лятэйшым абмен таварамі паміж Украінай і Беларуссю, што патрэбна здзейсніць у найкарацейшым часе, маючы на ўвазі вострую патрэбу ў рэчах харчавання і другіх таварах, якія заўважаецца ў іх мейсцох Беларусі. Але ў сваёй чынасці Ізба спаткалася з ната значна перашкодаю. Прыезджаючы сюды з Беларусі прадстаўнікі харчовых земскіх і мескіх управаў прыбываюць на Украіну з мэтай адтрымаць тавары, асабліва рэчы харчавання ў абмен на грошы. Наогул, адсюль харчовыя, асабліва хлебныя прадукты адтрымаць ната цяжка. Калі адтрыманне іх і магчыма, то толькі ў абмен на тавары, вырабленыя на Беларусі. Дзеля гэтага трэба пры ўсіх звяротах за прадуктамі на Украіну мець несткі ні толькі аб тых рэчах, якія могуць быць адпущаны з Беларусі, але і пэўныя данныя аб іх колькасці і аб часе, калі яны могуць быць адпраўлены на Украіну. Ведаючы, могуць быць ні толькі аб гатовых таварах, але і аб тых, якія могуць быць прыгатаваны ў пэўны тэрмін. Трэба прапанаваць магчыма большую лічбу тавараў, уключаючы на востры стан харчовага пытання.

Тутакі цэны стаяць добрыя і маюць тэндэнцыю паднімацца ў гару, то вывоз сюды нашых тавараў можа быць выгодным.

Усе гэтыя данныя ў Кіеву павінны прывозіць прадстаўнікі управаў і перадаваць іх у Ізбу. Дасвядчэнне паказала, што асобныя просьбы аб отпуску прадуктаў ні маюць успеху перад Украінскім Урадам, альбо найменей задавальняюцца. Продаж прывозных тавараў у асобіцу аказаўся ніудачных. Дзеля таго харчовай Управе прапануецца выступіць праз Ізбу, каторая, з свайго боку, учыніць усе заходы к задавальненню попыту, бо яна зьяўляецца офіцыяльнай Установаю Беларускага Ураду, прызнанага Украінскім Урадам.

Для прадуктаў, якія вырабляюцца на хвабрыках і заводах і могуць быць прададзены с працягам часу, Ізба прымае на сябе прадстаўніцтва па іх продажы пры найвыгоднейшых варунках. Таму, бажана, каб хвабрыканы і заводчыкі давалі Ізбе право прадстаўніцтва на збыт сваіх прадуктаў.

Каб управы ні маглі прыслаць свае

прадстаўніцтва, то прапануецца ўсе звесткі вясці ў пісьменнай форме.

У абмен на нашыя прадукты можна будзе дастаць право на вываз харчовых прадуктаў і ўсіх іншых. Дзеля гэтага гандлёвыя фірмы могуць праз сваіх прадстаўнікоў, альбо безпасрэдна ў пісьменнай форме, пераслаць Ізбе свае заказы на патрэбныя ім прадукты с вызначэннем колькасці, гатунку і найбольшых цэнаў, дзе гэта апошняе запатрабуецца. Паміж іншым жадана было б у найхутэйшым часе выясніць заказы на каспійскую рыбу соль і інш.

Тыя тавары, якія ўжо маюцца, абезпачаны збытам, могуць безпасрэдна пераслацца на імя Ізбы, дзе будуць адпускацца з яе складаў. Трэба толькі, каб харчовыя управы рабілі пэўны падрахунак адпраўленых с таварамі проста дарогай у Кіеву вагонаў, каб забяспечыць іх зварот. Вагоны тут патрэбны ў данны момэнт, бо ёсць надзея на атрыманне донскага хлеба. Інша адна засяярога для харчовых Управаў: трэба мець пасвядчэнні ад нямецкіх окупанцыйных уладаў, аб тым, што данная мейсцовасць мае патрэбу ў прадуктах.»

У канцы дадана, што Ізба, як офіцыяльная установа Рэчы Паспалітай Беларускай, бярэ найнізшы працэнт—ад 2 да 5%

Прэзэс М. Доунар-Запольскі, сябар Ізбы: Н. Базарніч.

Загадчык спраў: Херцэт.

Памяткі старасьвецкай беларускай мовы і пісьменства.

Усе княжанія граматы (за нізначным вылучэннем), усе урадавыя паперы

у Вялікім Княстве Літоўска-Беларускім да канца XV-го веку пісаліся ў беларускай мове. Толькі с канца XVI веку, т.-е. пасля Люблінскай вуніі, пападаюцца дакументы, напісаныя па-латынску і па-польску. Цэлыя тысячы беларускіх грамат Літоўска-Беларускага княства цяпер выдрукованы ў выданнях Расійскіх археографічных камісій і яшчэ шмат іх застаецца ў рукапісах. Тры выданні Літоўскага Статуту (Беларускія дзяржаўныя законы) пісаны ў беларускай мове. Быў выданы назват закон, каб усе дзяржаўныя і прыватныя акты для Літоўска-Беларускага княства пісаліся ў беларускай мове. Літоўскі Статут у роздзелі IV, артыкулі I пастанаўляе, каб усе акты пісаліся ў беларускай мове і беларускімі літэрамі («А писаръ земскій маєть по руску літэрамі и словы рускими вси листы и позвы писати, а не иншимъ языкомъ и словы.»); артыкул 37 трэбуе, каб у судзе былі людзі, ведаючы беларускую мову, або, як тагды казалі, рускі і язык. У рукапісным экзэмпляры Літоўскага Статуту, знайдзеным у быўшай Віленскай Акадэміі, пасля прадмовы і спісу зместу, ёсць гэтакі верш:

Польша квітнеть ланиною,
Литва квітнеть Русчиною;
Безъ той въ Польше не пребудеть,
Безъ сей въ Литве блязнемъ будеть.
Той ланина языкъ дасть,
Та безъ Руси не втриваетъ.
Ведъ же южъ Русь, ижъ гва хвала
По всемъ свете южъ дойрала.
Веселижъ се ты, Русине,
Тва слава някды не згине!

Я. Л.

Рэдактар Я. Лёсік.

Вышлі з друку і прадаюцца новыя беларускія кнігі:

1. **Дзіцячая Чытанка** ц. 50 кап.
2. **ПЕРШЫЯ МАЛІТВЫ**
і пазнанне праваслаўнай веры. ц. 15 кап.
3. **„Матчын Дар“**
зборнік вершаў Алеся Гаруна (друкуецца). ц. 2 рб.

Усе кнігі можна купляць у Беларускай Кнігарні, Захараўская, 18.

Гандляром скідка.